

حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری و ارتباط آن با معیشت پایدار روستاهای مرزی شهرستان چابهار

اسلام بشکار^۱

جواد بذرافشان^۲

مهرشاد طولابی نژاد^۳

چکیده

حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری یک عامل مهم در مدیریت گردشگری جامعه محور است که می‌تواند نقش مهمی در توسعه آن و به تبع بر معیشت پایدار خانوارها بازی کند. هدف این مطالعه بررسی حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری و ارتباط آن با معیشت پایدار روستایی می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن، توصیفی-تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه بوده است. جامعه آماری خانوارهای روستاهای شهرستان چابهار می‌باشد ($N=3441$). ۳۴۵ سرپرست خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شد. برای تحلیل داده‌ها، ابتدا با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای به بررسی میزان حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری پرداخته شد. برای بررسی اثرات شاخص‌های حمایت اجتماعات محلی در توسعه گردشگری از مدل تحلیل مسیر، و برای بررسی ارتباط بین توسعه گردشگری و معیشت پایدار از ضریب همبستگی V کرامر استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که حمایت اجتماع محلی از توسعه گردشگری در حد مطلوبی بوده و درک منافع حاصل از

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

^۲ - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان (نویسنده مسئول)

Email: bazrafshan@gep.usb.ac.ir

^۳ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

گردشگری و تعلق مکانی بیشترین تاثیر را بر توسعه گردشگری داشته است. همچنین یافته‌ها در مورد ارتباط بین توسعه گردشگری و معیشت پایدار نشان داد که توسعه گردشگری بیشترین رابطه را با پایداری اقتصادی داشته است. لذا می‌توان گفت که دخالت دادن نظرات ساکنین محلی در بخش گردشگری منجر به توسعه آن و این امر بالتبع باعث پایداری معیشت خانوارهای روستایی می‌گردد.

واژگان کلیدی: گردشگری، اجتماعات محلی، معیشت پایدار، روستاهای مرزی، شهرستان چابهار.

مقدمه

یکی از دلایل عدم توسعه مناطق روستایی محدود بودن گزینه‌های توسعه اقتصادی آنها است (Nair et al, 2015: 315). برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب‌ناپذیر است. با توجه به اثرات نسبتاً سودمند گردشگری در ایجاد درآمد و اشتغال، گزینه مناسب برای بالا بردن سطح زندگی آنها می‌باشد (Guzman-Parra et al, 2015: 126). گردشگری از جمله اولین فعالیت‌ها جهت اشتغال‌زایی و درآمدزایی در جهان محسوب می‌شود (نوری و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۳۹). این گزینه یکی از صنایع مهم و با رشد سریع می‌باشد (Marzo-Navarro, 2016: 478) که بعد از صنعت نفت به عنوان دومین اقتصاد جهان، درآمدهای بسیاری را برای کشورهای مختلف در پی داشته است (راحلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۵). همچنین تبدیل به یک ابزار و اولویت برای برنامه‌ریزی روستایی شده است (Kim and Jamal, 2015: 1366). در بین جاذبه‌های گردشگری، مناطق ساحلی به خصوص سواحل ماسه‌ای به دلیل اینکه حد فاصل بین آب و خشکی می‌باشد، دارای اهمیت ویژه‌ای هستند (مطیعی‌لنگرودی و حیدری، ۱۳۹۱: ۲۰). توسعه گردشگری می‌تواند تغییرات ساختاری زیادی بر شیوه زندگی جامعه میزبان داشته باشد، مانند تغییرات در اقتصاد محلی، تغییرات اجتماعی (Simpson, 2008: 3)، تغییرات فرهنگی، تغییرات محیطی (Lee et al, 2010: 190) و می‌تواند تأثیر مهمی در

فرایند توسعه روستایی داشته باشد (پودینه و طولابی‌نژاد، ۱۳۹۸: ۴). لذا جامعه‌ای که در نظر دارد با استفاده از گردشگری به عنوان یک جایگزین، به تقویت توسعه محلی بپردازد، باید به نیازهای و خواسته‌های ساکنان آن جامعه توجه داشته باشد. چون که توسعه گردشگری بدون حمایت و مشارکت ساکنان محقق نخواهد شد (Rasoolimanesh et al, 2017: 149). توسعه گردشگری به عنوان یکی از استراتژی‌های توسعه روستایی (جمعه‌پور و احمدی، ۱۳۹۰: ۳۸) به طور قابل توجهی معیشت پایدار روستاهای ساحلی را سمت و سوی داده است و از طریق ایجاد درآمد، افزایش اشتغال، باعث توسعه این مناطق و افزایش تنوع اقتصادی آنها می‌گردد.

در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار نیز با توجه به انسداد مرزها، کمبود گزینه‌های امرار معاش و درآمد، به علت انزوای جغرافیایی، و همچنین پتانسیل‌های مختلف این منطقه برای جذب گردشگر و اثراتی که گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه داشته باشد، بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است و به عنوان یکی از راهکاری مهم برای معیشت جایگزین روستاییان می‌باشد. در این بین حمایت مردم محلی از گردشگری، یکی از عوامل بسیار مهم برای توسعه گردشگری در این منطقه است که می‌تواند به توسعه گردشگری کمک کند. بنابراین در تحقیق حاضر با توجه اهمیت گردشگری در منطقه ساحلی و روستاهای مرزی و ارتباطی که توسعه گردشگری جامعه محور با معیشت خانوارهای منطقه می‌تواند داشته باشد، به بررسی این امر در مناطق ساحلی شهرستان مرزی چابهار پرداخته شد.

تاکنون در ایران و جهان بسیاری از محققان اثرات و پیامدهای گردشگری و تاثیرات آن را مورد مطالعه و بررسی قرار داده‌اند، مانند: شکوری و بهرامی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که گردشگری بیشترین ارتباط را با درآمد و دارایی داشته، همچنین نتایج آنان دیدگاه بدبینانه در مورد اثرات منفی گردشگری را رد می‌کند. عبدالله زاده و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی اثرات گردشگری بر معیشت پایدار روستایی پرداخته‌اند. نتایج آنان نشان می‌دهد که سرمایه‌های فیزیکی، مالی در روستاهای گردشگری از روستاهای

غیرگردشگری بیشتر است. سقایی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی به ارزیابی شکل‌گیری گردشگری اجتماع محور در نواحی روستایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که شاخص‌های اقتصادی و مشارکت مردمی بیشترین اثر را در شکل‌گیری و توسعه گردشگری اجتماع محور داشته‌اند. در کشورهای دیگر (Onofri and Nunes, 2013)، در تحقیقی به بررسی تحلیل تجربی گردشگری ساحلی با تاکید به گروه‌های دوستداران ساحل و سبزه‌ها پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که برای تحرک گردشگری ساحلی و شناسایی ابزارهای بازیابی گردشگری حفاظت از سرمایه زیست محیطی و فرهنگی جوامع میزبان بسیار مهم می‌باشد. Fitri Amir et al, (2015)، در تحقیقی به بررسی تاب‌آوری جوامع روستایی در مالزی با کمک برنامه‌ریزی پایداری در گردشگری روستایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که توسعه گردشگری پایدار روستایی به تاب‌آوری و بهبود جامعه محلی کمک خواهد کرد و مهم‌ترین استراتژی مورد نیاز برای اطمینان از توسعه پایدار و یا گردشگری روستایی حفظ حالت ارتجاعی جامعه محلی است. (Su et al, 2016)، در تحقیقی با استفاده از رویکرد معیشت پایدار به ارزیابی تغییرات امرار معاش ناشی از گردشگری در جزایر استان شاندونگ، چین پرداخته‌اند. نتایج آنان نشان می‌دهد که ادراک ساکنان اثر مثبتی بر گردشگری داشته است. (Beriatos and Papageorgiou, 2016)، در تحقیقی به بررسی ساحل و گردشگری دریایی: به عنوان یک عامل در برنامه‌ریزی فضایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که برای آمایش و برنامه‌ریزی فضایی در مناطق ساحلی راهکار مهم گردشگری ساحلی می‌باشد. (Rasoolimanesh et al, 2017)، در تحقیقی به بررسی برداشت ساکنان، مشارکت اجتماعی و حمایت از توسعه صنعت گردشگری پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که مشارکت و حمایت جامعه میزبان اثرات مثبتی بر توسعه گردشگری در این منطقه نداشته و حمایت اجتماع محلی از توسعه گردشگری را رد می‌کند. مرور مطالعات انجام شده حاکی از آن است که کمتر تحقیقی به طور جامع به بررسی حمایت اجتماعات محلی از گردشگری و ارتباط آن با معیشت پایدار روستاهای مرزی پرداخته است. لذا تحقیق حاضر سعی در بررسی میزان حمایت اجتماعات محلی از گردشگری و ارتباط توسعه گردشگری با معیشت پایدار در روستاهای مرزی شهرستان چابهار دارد. سوالات تحقیق عبارتند از: حمایت اجتماعات محلی چه تاثیری بر توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه

داشته است؟ و توسعه گردشگری ساحلی، چه رابطه‌ای با معیشت پایدار در روستاهای شهرستان چابهار داشته است؟

مبانی نظری

گردشگری به عنوان بزرگ‌ترین تحرک اجتماعی با پیامدهای، فرهنگی، اقتصادی و فضایی متعددی همراه است (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۳). در طول سال‌های گذشته، نگرش جامعه میزبان به اثرات گردشگری توجه محققان زیادی را خود جلب کرده است (Rasoolimanesh et al, 2017: 149) و تعداد زیادی از محققین در مورد این موضوع بحث‌های مختلفی داشته‌اند. نظرات اکثریت آنها نشان دهنده این مطلب می‌باشد که توسعه پایدار به طور گسترده در بخش‌های گردشگری نیازمند حمایت اجتماعات محلی می‌باشد (Hung Lee, 2013: 41). لذا، توسعه گردشگری جامعه محور به یک ابزار مهم برای معیشت پایدار، به ویژه در جوامع روستایی تبدیل شده است. در این زمینه مهم‌ترین نظریه‌ای که ارائه شده، نظریه تبادل اجتماعی است.

نظریه تبادل اجتماعی برای ارزیابی حمایت ساکنان برای توسعه گردشگری استفاده شده است (Nunkoo and Gursoy, 2016: 2). طبق این نظریه ساکنان با توجه به مزایا و هزینه‌های گردشگری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی، تصمیم می‌گیرند که از توسعه گردشگری حمایت کنند یا نه (Hung Lee, 2013: 39). بر اساس این نظریه، اگر ساکنان میزبان احساس کنند که بهره‌مندی آنها از مزایای گردشگری بیشتر از تحمیل هزینه‌های آن است، از توسعه گردشگری حمایت می‌کنند (Gursoy et al, 2002: 80). با این حال، اگر ساکنان میزبان احساس کنند که هزینه‌های توسعه گردشگری بیش از منافع آن است، به مخالفت با آن می‌پردازند (Su et al, 2016: 5). بنابراین می‌توان گفت که حمایت ساکنان از گردشگری، یک عامل مهم برای توسعه گردشگری می‌باشد (Rasoolimanesh et al, 2017: 149). شاخص‌های پشتیبانی اجتماعات محلی از توسعه گردشگری عبارتند از: تعلق مکانی، مشارکت جامعه، درک منافع و هزینه‌های گردشگری، که هر یک از این ابعاد و شاخص‌ها به نحوی بر میزان حمایت از اجتماعات محلی تاثیرگذار می‌باشند.

اصطلاح تعلق مکانی اغلب به جای واژه‌هایی مانند «هویت مکانی» و «حس مکان» استفاده می‌شود (Madgin et al, 2016: 678) و نشان دهنده، رابطه عاطفی شخص به مناطق جغرافیایی می‌باشد (Lee and Shen, 2013: 78). این رابطه تحت تاثیر عوامل اجتماعی، شخصی، و زیست محیطی قرار دارد (Zwiers et al, 2016: 2). دل‌بستگی جامعه یک ساختار پیچیده برای ارزیابی نگرش ساکنان میزبان به سمت جوامع آنها است (Kyle et al, 2004: 440). از نظر نیکلاس^۱ و همکاران (۲۰۰۹: ۳۹۳)، دل‌بستگی جامعه به طور قابل توجهی حمایت از توسعه گردشگری را تحت تاثیر قرار می‌دهد و باعث مشارکت اجتماعی افراد در این زمینه می‌گردد. از دیگر متغیرهای تاثیرگذار بر حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری مشارکت می‌باشد (Song et al, 2017: 2) که بیانگر این مطلب است که تا چه حد ساکنان در مسائل مشترک مربوط به جامعه خود نقش دارند (Hung Lee, 2013: 40). از نظر سبیل^۲ (۲۰۱۰: ۱۳۹) در رابطه با توسعه گردشگری، مشارکت و درگیر شدن جامعه محلی در مدیریت و تصمیم‌گیری می‌تواند جامعه را از نیاز به ادغام گردشگری در اقتصاد محلی آگاه سازد. دخالت جامعه محلی در گردشگری فرصت‌های بیشتری برای ساکنان که از توسعه آن بهره‌مند هستند فراهم می‌کند. درک منافع و هزینه‌های توسعه گردشگری نیز به طور مستقیم و غیر مستقیم پشتیبانی ساکنان برای توسعه گردشگری را تحت تاثیر قرار می‌دهد (Hung Lee, 2013: 41). نانکو و رامکینسون^۳ (۲۰۱۱: ۹۴۷) در زمینه بررسی حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری در زمینه درک منافع و هزینه‌ها به بررسی درک اجتماعات از اثرات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی پرداخته‌اند. از نظر چوری و موری^۴ (۲۰۱۰: ۵۷۶) و بر اساس نظریه تبادل اجتماعی، درک منافع رابطه مثبت و مستقیمی با حمایت از توسعه گردشگری دارد و درک هزینه رابطه منفی و مستقیمی با حمایت اجتماعات محلی دارد. بنابراین می‌توان گفت که، توسعه گردشگری زمانی موفق خواهد شد که مشارکت جوامع محلی و استفاده از نظرات آنها در تصمیم‌گیری‌های مهم لحاظ شود (Fong and at al 2014: 61). لذا درک حمایت ساکنان میزبان برای

^۱- Nicholas

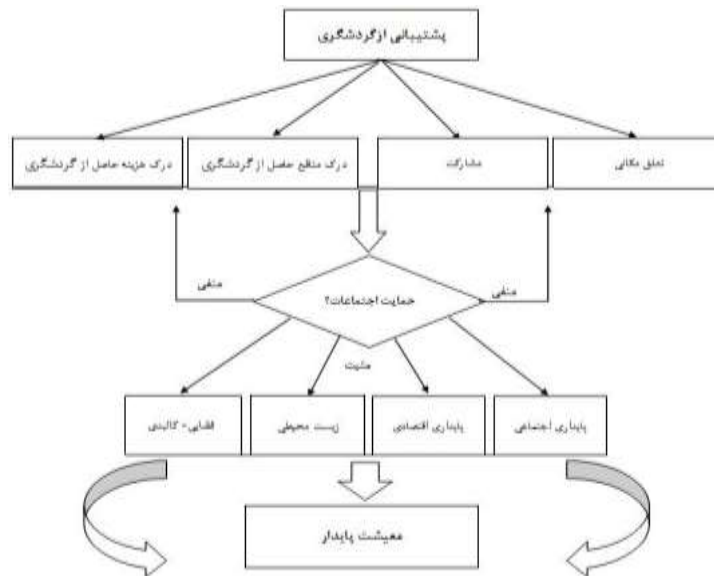
^۲- Sebele

^۳- Nunkoo and Ramkissoon

^۴- Choi and Murray

توسعه گردشگری یک عامل مهم در توسعه آن است (Rasoolimanesh et al, 2017: 151) و این امر باعث افزایش گزینه‌های معیشتی خانوارها و پایداری معیشت روستاهای گردشگری می‌گردد.

رویکرد معیشت پایدار به عنوان یکی از رویکردهای توسعه پایدار روستایی، شیوه‌ای برای اندیشیدن و تلاش برای دستیابی به توسعه که در اواخر دهه ۱۹۸۰ با هدف پیشرفت و در جهت فقرزدایی از اجتماعات روستایی به وجود آمد (سجاسی‌قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰۲). معیشت شامل توانایی‌ها و فعالیت‌های مورد نیاز برای استفاده از زندگی می‌باشد (Mbaiwaa and tron zab, 2010: 637). چارچوب معیشت شامل پنج بخش که در نهایت به معیشت پایدار منجر می‌شود، عبارتند از: (فیزیکی، طبیعی، انسانی، مالی و سرمایه اجتماعی) (Wang and at al, 2016: 124). توسعه روستایی و توسعه گردشگری زیربخشی از الگوی فراگیر و اصلی توسعه است و تحول فکری مشابهی داشته‌اند (جمعه‌پور و احمدی، ۱۳۹۰: ۴۲). گردشگری به عنوان یک پتانسیل برای بازسازی مناطق روستایی که با کاهش فعالیت‌های سنتی و کشاورزی مواجهند می‌باشد (Iorio and Corsale, 2010: 153). علاوه بر این گردشگری اغلب به طور کامل و یا جزئی تغییراتی در معیشت سنتی مردم می‌گذارد (Mbaiwa, 2011: 1052). با توجه به این نظریات می‌توان گفت که حمایت اجتماعات محلی باعث توسعه گردشگری و به تبع پایداری معیشت جامعه میزان، به ویژه در روستاهای مرزی که با محدودیت گزینه‌های توسعه‌ای روبرو می‌شود.

شکل (۱): مدل مفهومی تحقیق، نگارندگان، ۱۳۹۶

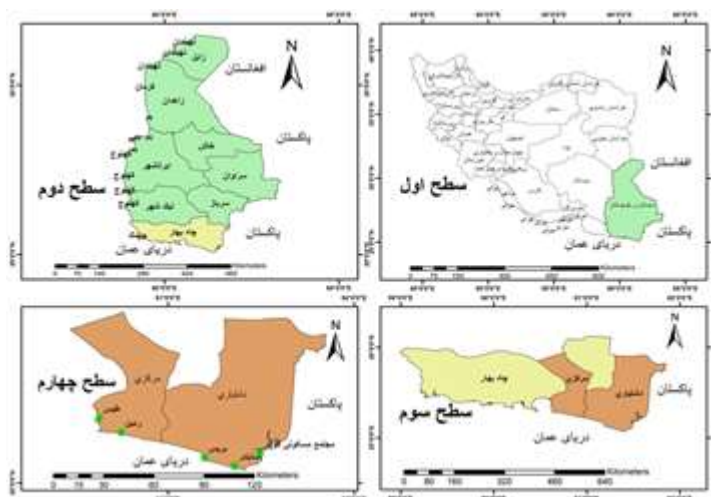
منطقه مورد مطالعه

شهرستان چابهار یکی از شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. این شهرستان از شمال به شهرستان‌های سرباز و نیکشهر، از سوی شرق به پاکستان، از جنوب به دریای عمان و از غرب به کنارک محدود می‌گردد که دارای سه بخش، دشتیاری، پلان و مرکزی می‌باشد. با این حال دو بخش شهرستان چابهار در کنار سواحل واقع شده‌اند و با توجه به موضوع تحقیق که گردشگری ساحلی می‌باشد در این مطالعه نیز دو بخش دشتیاری و مرکزی به عنوان محدوده مورد مطالعه انتخاب شد (شکل ۲). این منطقه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۶۸۲۵ نفر جمعیت روستایی (۳۴۴۱ خانوار) و ۵ روستای ساحلی مرزی دارای سکنه می‌باشد. وجود پتانسیل‌های مختلف برای جذب گردشگر بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است و به عنوان یک راهکار مهم برای معیشت جاگزین خانوارهای روستایی می‌تواند در نظر گرفته شود. روستاهای نمونه و ویژگی‌های جمعیتی آنها در جدول (۱) آورده شده است.

جدول (۱): ویژگی‌های جمعیتی روستاهای مورد مطالعه

ردیف	نام روستا	تعداد خانوار	جمعیت روستا	تعداد نمونه
۱	تیس	۱۲۴۰	۵۴۵۱	۱۲۴
۲	بریس	۸۰۰	۴۴۲۸	۸۰
۳	رمین	۱۰۷۴	۵۱۲۳	۱۰۸
۴	پسابندر	۲۱۷	۱۰۹۷	۲۲
۵	شهرک مسکونی گواتر	۱۱۰	۷۲۶	۱۱
۶	جمع کل	۳۴۴۱	۱۶۸۲۵	۲۴۵

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰ و یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

شکل (۲): نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه، ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۶

داده‌ها و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مطالعات نظریه‌ای با استفاده از روش اسنادی و داده‌های میدانی با استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه با مردم محلی گردآوری شد. جامعه آماری، روستاهای ساحلی شهرستان چابهار

می‌باشد ($N=3441$). ۳۴۵ خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به صورت تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که منطقه مورد مطالعه دارای ۵ روستای بزرگ می‌باشد انتخاب آنها به صورت تمام شماری بود. برای جمع‌آوری داده‌ها در مورد حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری ابتدا در قالب مقیاس اسمی دو سطحی بله و خیر؛ در مرحله بعدی از در مورد شیوه پشتیبانی در قالب طیف لیکرت، مورد ارتباط توسعه گردشگری با معیشت پایدار نیز از پرسش‌نامه و در قالب طیف لیکرت استفاده شد. جهت انجام تحلیل‌ها از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۲ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای به بررسی میزان حمایت مردم محلی از گردشگری پرداخته شد. برای بررسی اثرات ابعاد مختلف حمایت اجتماعات محلی بر توسعه گردشگری از تحلیل مسیر، برای بررسی رابطه بین حمایت از گردشگری و معیشت پایدار از آزمون تحلیل واریانس (ANOVA) و ضریب همبستگی V کرامر استفاده شد. روایی پرسش‌نامه با استفاده از روایی محتوا سنجیده و مورد تأیید قرار گرفت، که توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. برای تعیین روایی محتوایی از اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان در مورد میزان هماهنگی محتوای پرسش‌نامه و هدف پژوهش درخواست شد پس از بررسی کیفی ابزار، بازخورد لازم را ارائه دهند که براساس آن موارد بعد از اصلاح مورد تأیید قرار گرفت. به منظور سنجش پایایی، از یک نمونه اولیه شامل ۳۵ پرسش‌نامه پیش‌آزمون گرفته شد. میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ ۱ محاسبه شد. آلفای به دست آمده کل ۰/۷۸ می‌باشد، که بالاتر از ۰/۷۰ است، بنابراین می‌توان گفت که مقیاس از پایایی قابل قبولی برخوردار بود (جدول ۲).

جدول (۲): میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای تحقیق

متغیر	میزان آلفای کرونباخ
گویه‌های حمایت از توسعه گردشگری	۰/۷۷
گویه‌های معیشت پایدار	۰/۷۹
پایایی کل	۰/۷۸

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

با توجه مطالعات گذشته می‌توان متغیرها و مولفه‌های جدول (۳) را برای این پژوهش ارائه داد.

جدول (۳): متغیر، شاخص‌ها و معرف‌های تحقیق

متغیر	شاخص‌ها	گویه‌ها و معرف‌ها	
متغیر مستقل (حمایت اجتماعات محلی از گردشگری)	تعلق مکانی	ترجیح دادن این جامعه بیش از جوامع دیگر برای زندگی، میزان دل‌بستگی به روستای محل زندگی، میزان احساس راحتی و آسایش در این مکان نسبت به سایر مکان‌ها، زندگی در این جامعه بیش از جوامع دیگر لذت دارد، من احساس می‌کنم که این جامعه بخشی از من است، تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا، میزان تمایل و رغبت به ماندن در این مکان نسبت به مکان‌های دیگر، میزان بیگانه نبودن وحس و رفتار نسبت به مکان	
	مشارکت جامعه	میزان مشارکت در برنامه ریزی و مدیریت گردشگری پایدار، میزان مشارکت در تصمیم‌گیری برای گردشگری پایدار در محل، تمایل به مشارکت در مدیریت روستا، شرکت در ارتقاء سطح آموزش به مردم محلی در رابطه با حفاظت از محیط زیست.	
	پشتیبانی	میزان حمایت از سرمایه‌گذاری دولت در زمینه گردشگری، میزان حمایت از توسعه‌ی بیشتر فعالیت‌ها و خدمات گردشگری در منطقه، میزان حمایت از توسعه طرح‌های گردشگری پایدار مبتنی بر اجتماع محلی، شرکت در مبادلات فرهنگی میان ساکنان محلی و بازدیدکنندگان، حمایت از توسعه طرح‌های گردشگری پایدار مبتنی بر جامعه	
	درک منافع حاصل از گردشگری	افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش فرصت‌های خرید، افزایش درآمد از بازدیدکنندگان برای مردم محلی، افزایش کسب و کار برای مردم محلی و کسب و کارهای کوچک، افزایش فرصت برای تفریح و گردشگری، بهبود شرایط جاده‌ها و دیگر امکانات عمومی، ارائه یک انگیزه برای حفظ فرهنگ‌های محلی، توسعه فعالیت‌های فرهنگی توسط ساکنان محلی، افزایش مبادلات فرهنگی بین بازدیدکنندگان و ساکنان، افزایش اثرات مثبت بر هویت فرهنگی	
	در هزینه‌های حاصل از گردشگری	افزایش قیمت کالاها و خدمات، افزایش آلودگی محیط زیست، افزایش درگیری بین بازدیدکنندگان و ساکنان، پشتیبانی از توسعه گردشگری پایدار، افزایش زلزله در سواحل، درک اثرات منفی گردشگران بر فرهنگ محلی، کاهش زیبایی و جذابیت محیط	
متغیر وابسته (معیشت پایدار)	ابعاد	گویه و معرف	
متغیر وابسته (معیشت پایدار)	اجتماعی	بهداشتی	بهره‌مندی از امکانات بهداشتی، رضایت از میزان دسترسی به خدمات
		تعامل اجتماعی	ارتباط با محیط خارج از روستا بر اثر ارتباط با گردشگران، میزان حساس‌گرور و افتخار، میزان تقلید از رفتار گردشگران، فرصت ملاقات مردم با فرهنگ‌های مختلف، همبستگی اجتماعی فرهنگ بومی، تعامل و مبادلات فرهنگی.
		کیفیت-زندگی	کاهش جرم و جنایت، میزان امکانات و فعالیت‌های تفریحی میزان احساس راحتی و آرامش، تفریح و اوقات فراغت.
		امنیت فردی و اجتماعی	ایمنی و سهولت در تردد، امنیت اجتماعی در روستا، میزان سرقت از خانوارهای روستایی.
		آموزش	دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی، میزان سطح آگاهی و کسب اطلاعات روستاییان، بهره‌مندی از امکانات آموزشی.
	اقتصادی	تعلق مکانی	تمایل به مهاجرت از روستای محل زندگی، ماندگاری در روستای محل زندگی، گرایش خانوارهای روستایی به سبک و شیوه زندگی شهری.
		درآمد و پس‌انداز	ظرفیت پس‌انداز خانوارهای روستاییان رضایت از پس‌انداز، ایجاد زمینه پس‌انداز برای خانوار، میزان درآمدها در بخش گردشگری، میزان رضایت از درآمد.
		اقتصاد محلی	تنوع‌سازی اقتصاد روستایی، میزان سهولت در فروش محصولات روستاییان به گردشگران، احیا و رونق بخشی تولیدات بومی، فروش صنایع دستی.
		هزینه	میزان هزینه‌های حمل و نقل، تغییرات در قیمت زمین‌های روستا، افزایش قیمت کالا و خدمات، میزان مصرف سوخت وسایل نقلیه موتوری.
		اشتغال	تنوع فرصت‌های شغلی، رونق اشتغال فصلی، ایجاد اشتغال برای افراد بومی، میزان افزایش سطح اشتغال در بخش گردشگری، میزان چلوگری از خروج نیروی کار از روستا، گرایش نیروی کار جوان به مشاغل دیگر.

دسترسی	دسترسی به کالاهای مصرفی با دوام و کم دوام، دسترسی آسان به بازاره فروش محصولات محلی، دسترسی به حمل و نقل، دسترسی به اطلاعات سودمند برای معیشت در رابطه با اثرات گردشگری.
زیست محیطی	کیفیت محیط میزان آسیب به گونه های گیاهی و جانوری منطقه، میزان تخریب منطقه ساحلی، مدیریت زباله و پسماند، زیبایی و جذابیت منطقه.
	آسیب پذیری میزان آلودگی زیست محیطی در ساحل، افزایش فاضلاب در منطقه، میزان ترافیک در منطقه، میزان آلودگی صوتی، میزان آلودگی منابع آب و ساحل، میزان رها سازی زباله در ساحل.
کالبدی - فضایی	چشم انداز روستا توسعه فیزیکی روستا، افزایش الگوی معماری جدید، تغییر کاربری اراضی، شکل گیری کاربری های جدید
	یافت روستا تغییر یافت سنتی روستا، احداث معابر جدید در روستا، میزان تغییر در کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر روستا.
	مسکن توسعه مسکن جدید، افزایش قیمت زمین های نزدیک به مکانها جاذبه گردشگری، میزان افزایش قیمت خانه های مسکونی، میزان استفاده از مصالح بادم و مقاوم در برابر حوادث.

منبع: جمعه پور و احمدی، ۱۳۹۰؛ شکوری و بهرامی، ۱۳۹۳؛ عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ Fitri and at al, 2015, su and at al, 2016)

یافته‌های تحقیق

بررسی یافته‌های توصیفی در مورد ویژگی‌های زمینه‌ای پاسخگویان حاکی از آن است که از لحاظ توزیع سنی، بیشترین تعداد پاسخگویان مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال می‌باشد. از لحاظ میزان تحصیلات، بیشترین تعداد پاسخگو دارای مدرک دیپلم و بالاتر از دیپلم بوده، ۸۲/۳ درصد پاسخگویان مرد بوده و از نظر تاهل ۷۶/۸ درصد پاسخگویان متاهل بوده‌اند. اطلاعات کامل در جدول (۴) آورده شده است.

جدول (۴): توصیف فراوانی جمعیت مورد مطالعه

مشخصات پاسخ دهنده	بیشترین پاسخگو	تعداد پاسخگو	درصد
سن	۲۹-۳۰	۱۷۵	۵۰/۷
تحصیلات	دیپلم به بالاتر	۱۷۴	۵۰/۴
جنسیت	مرد	۲۸۴	۸۲/۳
تاهل	متاهل	۳۳۴	۷۶/۸

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

بررسی میزان حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری

برای بررسی میزان حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. باتوجه به یافته‌ها و با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ و براساس

طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای بیشتر ابعاد بیشتر از عدد مطلوبیت ۳ ارزیابی شده و در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار می‌باشد. تحلیل میانگین عددی این ابعاد نشان می‌دهد، درک منافع حاصل از توسعه گردشگری با میانگین (۴/۲۷) نسبت به سایر ابعاد در سطح بالاتری قرار دارد. تعلق مکانی با میانگین (۴/۰۷)، پشتیبانی (۳/۵۲) و مشارکت جامعه (۳/۰۸) در مرتبه بعدی قرار گرفته‌اند. درک هزینه‌های حاصل از گردشگری با میانگین (۲/۹۸) نسبت به سایر موارد در سطح پایین‌تری بوده است. جدول (۵).

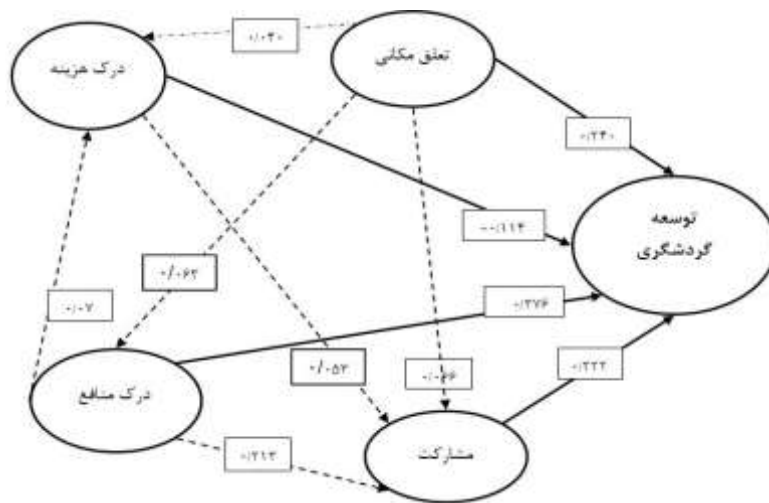
جدول (۵): بررسی ابعاد حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳					
ابعاد	میانگین	اماره t	معناداری	تفاوت میانگین	
				حد پایین	حد بالا
تعلق مکانی	۴/۰۷	۳۳/۸۴۱	۰/۰۰۱	۱/۰۷۳	۱/۰۱
مشارکت	۳/۰۸	۱۸/۲۰۵	۰/۰۰۴	۷۰۲	۶۴
پشتیبانی	۳/۵۲	۱۹/۴۸۲	۰/۰۰۱	۱/۰۵۷	۱/۰۰
درک منافع	۴/۲۷	۳۴/۸۴۱	۰/۰۰۰	۱/۰۶۳	۰/۹۸
درک هزینه	۲/۹۸	۱/۴۹۲	۰/۰۰۶	۰/۴۵۸	۲/۱۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

بررسی اثرات مستقیم، غیرمستقیم این ابعاد بر توسعه گردشگری از طریق مدل تحلیل مسیر نشان داد که درک منافع حاصل از توسعه گردشگری با ضریب (۰/۳۷۶) بیشترین اثر را در توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه داشته است. این شاخص به صورت مستقیم و غیر مستقیم، در میزان حمایت از توسعه گردشگری در بین خانوارها اثرگذار بوده است و مردم محلی به این درک رسیده‌اند که توسعه گردشگری باعث افزایش میزان درآمد و افزایش اشتغال در منطقه می‌شود و به این دلیل نظر مساعدی در مورد ورود گردشگران به منطقه دارد. تعلق مکانی با ضریب (۰/۲۴۰)، به طور قابل توجهی توسعه گردشگری را تحت تاثیر قرار داده است. این رابطه بین مردم و مکان تحت تاثیر عوامل اجتماعی، شخصی، و زیست محیطی قرار می‌گیرد و باعث ارزیابی مثبت نگرش ساکنان میزبان به سمت توسعه گردشگری شده است. مشارکت با ضریب (۰/۲۲۲) نیز به طور قابل توجهی باعث افزایش

حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری شده، به این دلیل که دخالت جامعه محلی در گردشگری فرصت‌های بیشتر برای ساکنان محلی در منطقه فراهم می‌کند و به آنها کمک می‌کند که از مزایای توسعه گردشگری بهره‌مند شوند. درک هزینه‌های حاصل از گردشگری با ضریب منفی (۰/۱۱۴-) نشان داد که اثر مستقیم و منفی بر میزان حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری داشته است. با توجه به اینکه ورود گردشگران به منطقه باعث تخریب سواحل، افزایش زباله و پسماند، کاهش زیبایی و جذابیت منطقه، ایجاد اثرات منفی بر فرهنگ بومی و محلی، افزایش قیمت کالاها و خدمات، در منطقه شده است، این عوامل باعث کاهش حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری شده است. بنابراین می‌توان گفت که، توسعه گردشگری زمانی موفق خواهد شد که مشارکت جوامع محلی و استفاده از نظرات آنها در تصمیم‌گیری‌های مهم لحاظ شود. شکل (۳).

شکل (۳): میزان و نوع تاثیر (مستقیم و غیر مستقیم) هر یک از ابعاد حمایت از توسعه گردشگری

بررسی رابطه توسعه گردشگری و معیشت پایدار خانوارها

برای بررسی رابطه خطی بین توسعه گردشگری و معیشت پایدار روستاهای ساحلی شهرستان چابهار از تحلیل واریانس (ANOVA) و آماره فیشر استفاده شده است. بر این

اساس، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۹۹۱ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیر مستقل ۰/۹۹۰ واحد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کند. جدول (۶).

جدول (۶): تحلیل واریانس عوامل تاثیر گذار بر معیشت پایدار

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تصحیح شده	اشتباه معیار
۰.۹۹۵	۰/۹۹۱	۰/۹۹۰	۰/۰۲۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

با توجه به سطح معنی‌داری که کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد، می‌توان گفت که فرضیه آزمون مبنی بر عدم معنی‌داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد می‌شود، لذا مدل مورد نظر از لحاظ آماری معنی‌دار است. یعنی بین متغیر مستقل (توسعه گردشگری) و متغیر وابسته (معیشت پایدار) انسجام معنادار می‌باشد. بطوری که با ورود گردشگران و توسعه گردشگری در منطقه باعث افزایش پایداری معیشت خانورها در بیشتر ابعاد شده است. جدول (۷).

جدول (۷): تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین حمایت اجتماعات محلی و معیشت پایدار

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۱۰/۵۲۸	۳۴	۰/۳۱۹	۶/۹۲۸	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۴/۲۸۷	۳۱۰	۰/۰۴۶		
کل	۲۴/۸۱۵	۳۴۴			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

برای بررسی رابطه توسعه گردشگری و معیشت پایدار روستاهای مرزی در قالب پایداری اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و توسعه فضایی-کالبدی، از آزمون همبستگی V کرامر (به دلیل وجود متغیرهایی با مقیاس اسمی، فاصله‌ای و نسبتی) استفاده شد. بررسی یافته‌ها در زمینه پایداری اقتصادی با توجه به ضریب V و سطح معنی‌داری ($p < ۰/۰۰۱$) و ۰/۷۳۳ (=V) نشان می‌دهد، که همبستگی مثبت و معنی‌داری بین توسعه گردشگری و پایداری اقتصادی وجود دارد. به این دلیل که توسعه گردشگری در منطقه باعث افزایش درآمد و پس‌انداز، تنوع سازی اقتصادی و افزایش اشتغال در منطقه شده است. در نتیجه این امر باعث افزایش درآمد خانوارها و به تبع افزایش توانمندی و رفاه اقتصادی آنها شده است.

زمینه پایداری اجتماعی با توجه به ضریب V و سطح معنی‌داری ($p < 0/001$ و $V = 0/497$) نشان می‌دهد، توسعه گردشگری رابطه مثبت و معناداری با پایداری اجتماعی داشته، به طوری که اثرات توسعه گردشگری در بعد اجتماعی باعث بهبود امکانات بهداشتی، کیفیت زندگی و امکانات آموزشی، بالا رفتن امنیت فردی و اجتماعی شده است. بررسی رابطه بین توسعه گردشگری و پایداری زیست محیطی با توجه به ضریب V و سطح معنی‌داری ($p < 0/001$ و $V = -0/689$) نشان می‌دهد که توسعه گردشگری رابطه منفی و معناداری با پایداری زیست محیطی داشته است. بطوری که توسعه گردشگری باعث افزایش زباله و پسماند، افزایش فاضلاب، افزایش ترافیک، افزایش آلودگی صوتی، رها سازی زباله در ساحل شده که این امر زیبایی و جذابیت سواحل را کاهش داده است. بررسی یافته‌ها در زمینه بعد فضایی- کالبدی با توجه به ضریب V و سطح معنی‌داری ($p < 0/001$ و $V = 0/543$) نشان می‌دهد، که همبستگی مثبت و معنی‌داری بین توسعه گردشگری و تغییر در فضای کالبدی روستاها دارد. به طوری که به دلیل ورود گردشگران و توجه سازمان‌های مربوط با جذب گردشگر، همچنین از سوی بخش خصوصی و مردم محلی باعث ایجاد تغییرات مطلوبی در فضای کالبدی روستاها شده است و این امر باعث افزایش استفاده از الگوی معماری جدید و تغییر کاربری اراضی، تغییر بافت قدیمی روستا، باعث افزایش ساخت رستوران‌ها، هتل‌ها، مسافرخانه‌ها و غیره در روستاهای ساحلی منطقه شده است. جدول (۸).

جدول (۸): رابطه بین توسعه گردشگری و معیشت پایدار خانوارهای روستایی

معیشت پایدار		توسعه گردشگری
سطح معنی‌داری	آماره V	
0/000	0/733**	پایداری اقتصادی
0/001	0/497**	پایداری اجتماعی
0/000	-0/689**	پایداری زیست محیطی
0/001	0/543**	فضایی- کالبدی
** همبستگی در سطح 0/01 معنی‌دار؛ * همبستگی در سطح 0/05 معنی‌دار		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

بحث و بررسی

برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب ناپذیر می‌باشد. با توجه به اثرات نسبتاً سودمند گردشگری بر درآمد و ایجاد اشتغال جامعه میزبان، می‌توان گفت که یکی از بهترین گزینه‌ها برای بالا بردن توانایی جوامع روستایی و ایجاد تغییرات مثبت در توزیع درآمد در مناطق محروم و به ویژه مناطق مرزی توسعه گردشگری می‌باشد. برای توسعه گردشگری در این منطقه حمایت اجتماعات محلی برای توسعه آن یک عامل مهم در مدیریت موفق و بازاریابی گردشگری است که این امر نقش مهمی در توسعه آن و به تبع معیشت خانوارها بازی می‌کند. در این راستا، براساس تئوری مبادله اجتماعی که در قسمت مبانی نظری توضیح داده شد، نگرش جامعه‌ی محلی تحت تاثیر قضاوت‌های است که از جمیع هزینه و فایده (اثرات و پیامدهای مطلوب و نامطلوب) درک شده از گردشگری دارند. بنابراین در منطقه مورد مطالعه نیز، ساکنین اثرات و پیامدهای کلی گردشگری را مطلوب می‌دانند و منافع حاصل از گردشگری را بیش از هزینه‌های آن درک کرده‌اند. از این رو از آن حمایت می‌کنند، اما ادامه روند توسعه گردشگری و تشدید پیامدهای منفی محیطی آن در آینده ممکن است منطقه را با کاهش سطح حمایت ساکنین از این صنعت روبرو سازند. در این زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی با هدف کاهش اثرات و پیامدهای منفی و نامطلوب در راستا جلب حمایت بیشتر ساکنین امری لازم است.

نتیجه‌گیری

با توجه به کمبود گزینه‌های امرار معاش و درآمد و پتانسیل‌های مختلف و بیشماری که در شهرستان چابهار برای جذب گردشگر وجود دارد، بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است. در این بین حمایت مردم محلی از گردشگری، یکی از عوامل بسیار مهم برای توسعه گردشگری می‌باشد. لذا در تحقیق حاضر با توجه اهمیت توسعه گردشگری در منطقه ساحلی و روستاهای مرزی شهرستان چابهار و ارتباطی که توسعه گردشگری می‌تواند با معیشت خانوارهای منطقه داشته باشد، به بررسی در این زمینه پرداخته شد.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میزان حمایت اجتماعات محلی از گردشگری بر توسعه گردشگری اثر مثبتی داشته و درک منافع حاصل از گردشگری و تعلق مکانی بیشترین تاثیر را بر حمایت از توسعه گردشگری داشته است. از مهم‌ترین دلایل این امر، گسترده بودن منافع حاصل از گردشگری در ابعاد مختلف زندگی روزمره است. حال اینکه درک هزینه‌ها رابطه منفی با میزان حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری داشته است. در زمینه اثرات مثبت حمایت جامعه میزبان از توسعه گردشگری نتایج این تحقیق، نتایج تحقیقات سقایی و همکاران (۱۳۹۵)، چوری و موری (۲۰۱۰)، سبل (۲۰۱۰)، انافری و ان-یونزا (۲۰۱۳)، سو^۲ و همکاران (۲۰۱۶) که معتقد بودند که مشارکت و حمایت جامعه میزبان اثرات مثبتی بر توسعه گردشگری داشته و حمایت اجتماع محلی از توسعه گردشگری لازم می‌باشد همسو بوده و نتایج آنان را تایید می‌کند ولی در این زمینه نتایج تحقیق رسول‌منش^۳ و همکاران (۲۰۱۷) که معتقد بودند، مشارکت و حمایت جامعه میزبان اثرات مثبتی بر توسعه گردشگری نداشته و معتقدند حمایت اجتماع محلی از توسعه گردشگری حمایت نمی‌کند را رد می‌کند و از این نظر با نتایج آنان متفاوت بوده است. همچنین در مورد ارتباط بین توسعه گردشگری و معیشت پایدار نتایج نشان داد که توسعه گردشگری داری رابطه مثبتی با معیشت پایدار بوده و توسعه گردشگری در این منطقه باعث بهبودی وضعیت اهالی شده و از این طریق باعث بهتر شدن وضعیت اقتصادی، اجتماعی، کالبدی- فضایی در روستاهای منطقه گردیده است. بیشترین رابطه توسعه گردشگری با پایداری اقتصادی بوده است. در این زمینه نتایج، نتایج تحقیق شکوری و بهرامی (۱۳۹۳)، عبدالله زاده و همکاران (۱۳۹۴)، فیترا امیر^۴ و همکاران (۲۰۱۵) که معتقد به ارتباط مثبت توسعه گردشگری با معیشت جامعه میزبان بوده را تایید می‌کند. بنابراین، در رابطه با یافته‌های پژوهش، برای افزایش حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری و پایداری معیشت خانورها در منطقه، نکات زیر توصیه و پیشنهاد می‌شوند:

1- Onofri and Nunes

2- Su

3- Rasoolimanesh

4 - Fitri Amir

الف) با دخالت دادن نظرات مردم محلی در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی کارآمد می‌توان ضمن افزایش میزان توسعه گردشگری، با استفاده گردشگری به عنوان یکی از گزینه‌های معیشتی مردم محلی می‌توان چالش‌های اقتصادی و اجتماعی موجود در این منطقه را کاهش داد.

ب) آگاهی دادن به اجتماعات محلی از طریق اطلاع‌رسانی در مورد منافع گردشگری می‌تواند یک راهکارهای موثر در افزایش حمایت مردم محلی از توسعه گردشگری باشد.

ج) با مدیریت اصولی از گردشگری، می‌توان آثار منفی مانند اثرات زیست محیطی و فرهنگی آن در منطقه مورد مطالعه را کاهش داد که این امر به نوبه خود باعث افزایش حمایت مردم محلی از گردشگری می‌شود.

د) همچنین دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان فرآیند توسعه روستایی به اهمیت نقش گردشگری و اثراتی که می‌تواند بر زندگی خانوارهای روستایی داشته باشد توجه کافی داشته باشند؛ چرا که در منطقه مورد مطالعه با توجه به کمبود گزینه‌های معیشتی، یکی از بهترین راهکارها برای توسعه روستایی توجه به گردشگری و توسعه آن می‌باشد.

ی) در نهایت، توصیه می‌شود که مطالعات بیشتری در زمینه بررسی میزان حمایت اجتماعات محلی از توسعه گردشگری انجام گیرد. امید است که با افزایش میزان حمایت محلی از گردشگری و همچنین توسعه آن، در جهت افزایش توانمندسازی و رفاه خانوارهای روستایی کشور، مخصوصاً روستاهای دور افتاده و مرزی استان سیستان و بلوچستان، بویژه شهرستان چابهار که در محرومیت به سر می‌برند، از این پژوهش بهره گرفته شود.

منابع

- پودینه، محمدرضا، طولابی‌نژاد، مهرشاد، (۱۳۹۸)، بررسی اثرات گردشگری بر فضا و کالبد سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: بخش پایی شهرستان خرم‌آباد، اولین کنفرانس بین‌المللی گردشگری بیابان لوت (فرصت‌های محلی و بین‌المللی)، یازدهم و دوازدهم اردیبهشت، بیرجند، دانشگاه بیرجند.
- جمعه‌پور، محمود؛ احمدی، شکوفه، (۱۳۹۰)؛ تاثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ)، *پژوهش‌های روستایی*، دوره ۴، شماره ۱، صص ۳۳-۶۳
- راحلی، حسین؛ حیدری چپانه، رحیم و محمد خداوردی‌زاده، (۱۳۹۲)، برآورد ارزش تفریحی و بررسی عوامل مؤثر بر تمایل به پرداخت گردشگران از آبشار آسیاب خرایه با استفاده از ارزش-گذاری مششروط، *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، دوره ۱۷، شماره ۴۴، صص ۹۵-۱۱۷.
- رهنمایی، محمدتقی؛ علی‌اکبری، اسماعیل و اسماعیل صفرعلی‌زاده، (۱۳۹۶)، بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر توانمندسازی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: استان آذربایجان غربی)، *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، دوره ۲۱، شماره ۵۹، صص ۱۵۳-۱۷۴.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادقلو، طاهره و اسماعیل شکوری فرد (۱۳۹۵)؛ سنجش سطح دارایی‌های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان تایباد). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، دوره ۵، شماره ۱، صص ۹۷-۲۱۳.
- سقایی، مهدی، جوانبخت قهفرخی زهره و محدثه عیدی (۱۳۹۵)، ارزیابی شکل‌گیری گردشگری اجتماع محور در نواحی روستایی استان گلستان، *جغرافیا*، دوره ۴، شماره ۴۹، صص ۹۵-۱۱۳.
- شکوری، علی؛ بهرامی، شقایق (۱۳۹۳)؛ مطالعه تاثیر گردشگری روستایی بر کاهش فقر از منظر معیشت پایدار: مورد مطالعه، قلعه نو و کلین شهرستان ری. *توسعه روستایی*، دوره ۶، شماره ۱، صص ۱-۲۴.
- عبدالله‌زاده، غلامحسین، صالحی، خدیجه، شریف‌زاده، محمد شریف و علیرضا خواجه شاهکوهی (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در استان گلستان، *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، دوره ۴، شماره ۱۵، صص ۱۴۸-۱۶۹

- مطیعی لنگرودی، سید حسن، حیدری، زهرا (۱۳۹۱)، متنوع‌سازی اقتصاد روستاهای ساحلی با تأکید بر گردشگری صیادی (مورد: روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن)، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی دوره ۱*، شماره ۱، صص ۱۹-۳۶.
- نوری، سید هدایت‌اله؛ مردادی هوسین، نصرت؛ مرادی، کبریا و شیرکوه پسندی (۱۳۹۶)؛ تحلیلی بر میزان رضایتمندی گردشگران گل و گیاه در زمان‌های اوج ورود به شهرستان محلات، *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، دوره ۲۱، شماره ۶۰، صص ۲۳۹-۲۶۱.
- Beriatos, E. and Papageorgiou. M , (2016), Maritime and coastal spatial planning: the case of Greece and the Mediterranean, Sustainable Development and Planning, Volume 3, pp 1- 17
- Choi. H.C and Murray. I, (2010), Resident attitudes toward sustainable community tourism, Journal of Sustainable Tourism, Volume 18, Issue 4, pp. 575-594.
- Fitri Amir A, Abd Ghapar A, Salamiah. Jamal A , Najiah Ahmad K, (2015), Sustainable tourism development: A study on community resilience for rural tourism in Malaysia, Procedia- Social and Behavioral Sciences. Volum 168, pp 116 – 122
- Fong F, S ,Chiun L, Peter S,Nair V , (2014), The impact of local communities' involvement and relationship quality on sustainable rural tourism in rural area, Sarawak. The moderating impact of self-efficacy, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 144, pp 60 – 65
- Gursoy. D, Jurowski. C, and Uysal. M, (2002), Resident attitudes a structural modeling approach, Annals of Tourism Research, Volume 29 , Issue 1, pp. 79-105
- Guzman-Parra. V. F, Quintana-García. C, Benavides-Velasco. C A, and Jose Roberto Vila-Oblitas, (2015), Trends and seasonal variation of tourist demand in Spain: The role of rural tourism, Tourism Management Perspectives, Volume 16, pp 123-128.
- Kim. S and Jamal. T, (2015), the co-evolution of rural tourism and sustainable rural development in Hongdong, Korea: complexity,

- conflict and local response, *Journal of Sustainable Tourism*, Volume 23, Issue 8-9, pp 1363-138.
- Kyle. G, Mowen. A.J and Tarrant. M, (2004), Linking place preferences with place meaning: an examination of the relationship between place motivation and place attachment, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 24, pp. 439-454.
- Lee. C.K, Kang. S.K, Long. P, and Reisinger. Y, (2010), Residents' perceptions of casino impacts: a comparative study, *Tourism Management*, Volume 31, Issue 2, pp. 189- 201.
- Lee. T. H, Shen. Y. L, (2013), The influence of leisure involvement and place attachment on destination loyalty: Evidence from recreationists walking their dogs in urban parks, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 33, pp 76- 85
- Lorio M, Corsale A, (2010), Rural tourism and livelihood strategies in Romania, *Journal of Rural Studies*, Volume 26, pp 152-162
- Madgin. R, Bradley. L, and Annette Hastings, (2016), Connecting physical and social dimensions of place attachment: What can we learn from attachment to urban recreational spaces?, *Journal of Housing and the Built Environment*, Volume 31, Issue 4, pp 677- 693.
- Marzo-Navarro. M, Pedraja-Iglesias. M, and Lucia Vinzón, (2016), Development and Validation of the Measurement Instruments of the Determinant Elements of Integrated Rural Tourism, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, Volume 40, Issue 4, pp 476-496.
- Mbaiwaa, J.E. and Stronzab, A. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana, *Journal of Sustainable Tourism*, Volume 18, Issue 5, pp 635-656
- Nair. V, Whitelaw. A. P, (2015), Redefining Rural Tourism in Malaysia: A Conceptual Perspective, *Journal Asia Pacific Journal of Tourism Research*, Volume 20, Issue 3, pp314- 337.
- Nicholas. L, Thapa. B, and KO. Y, (2009), Residents' perspectives of a world heritage site the Pitons Management Area, St. Lucia, *Annals of Tourism Research*, Volume 36, Issue 3, pp. 390-412.

- Nunkoo. P and Gursoy. D, (2016), Political trust and residents' support for alternative and mass tourism: an improved structural model, *Development and Planning Issues in Tourism Geographies*, Volume 14. Pp 1- 22.
- Nunkoo. R, and Ramkissoon. H., (2011), Developing a community support model for tourism, *Annals of Tourism Research*, Volume 38, Issue 3, pp. 964–988.
- Onofri, L, and Nunes, P. A. L. D, (2013), Beach 'lovers' and 'greens': A worldwide empirical analysis of coastal tourism, *Ecological Economics*, Volume 88, pp 49-56.
- Rasoolimanesh. S. M, Ringle. Ch. M, Jaafar. M, and Ramayah. T, (2017), Urban vs. rural destinations: Residents' perceptions, community participation and support for tourism development, *Tourism Management*, Volume 60, pp 147- 158.
- Sebele. L.S, (2010), Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana, *Tourism Management*, Volume 31, pp. 136–146
- Simpson. M.C, (2008), Community benefit tourism initiatives: a conceptual oxymoron?, *Tourism Management*, Volume 29, pp. 1–18
- Song. Z, Pratt. S, and Wan. Y, (2017), Core self-evaluations and residents' support for tourism: Perceived tourism impacts as mediators, *International Journal of Tourism Research*, Volume 9, Issue 1, pp 1- 11.
- Su. I, Huang. S, and Huang. J, (2016), Effects of Destination Social Responsibility and Tourism Impacts on Residents' Support for Tourism and Perceived Quality of Life, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, Volume 2 Issue 1,, pp 1 –19
- Wang, C. Zhang Y , Yanga Y, Yang Q, Kush J, Xu Y, Xu L ,(2016). Assessment of sustainable livelihoods of different farmers in hilly redsoil erosion areas of southern China, *Ecological Indicators*, Volume, 64, pp 123–131(4).

- Zwiers. S, Markantoni. M., and Dirk Strijker, (2016), The role of change- and stability-oriented place attachment in rural community resilience: a case study in south-west Scotland, Community Development Journal, Volume 51, Issue 4, pp 2- 20.